

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Slaafse volgelingen

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De slaaf richt zich op (vanuit een gebogen houding), alsof hij in opstand komt.
- De slaaf wendt zich af (in plaats van eerbiedig op te kijken). / Hij duwt zijn kin wilskrachtig opzij / heeft een ontwijkende / zoekende of opgeheven blik (in plaats van nederig gebogen).
- De slaaf heeft zijn spieren gespannen, alsof er sprake is van verzet / alsof hij probeert los te komen (uit de band die om zijn borst is gespannen).
- De slaaf heeft een been opgeheven, alsof hij opstaat / gaat lopen.
- De slaaf heeft een gespannen houding (in plaats van een berustende of passieve).
- De gedraaide houding suggereert dat de slaaf zich wil losmaken/loswrikken.

per juist antwoord

1

2 maximumscore 3

- opvatting van Michelangelo, het antwoord moet de volgende strekking hebben: Enerzijds had Michelangelo een onderzoekende houding en liet hij zich inspireren / nam hij kenmerken over, anderzijds wilde hij de klassieke beelden overtreffen en benadrukte hij andere aspecten of zette kenmerken veel sterker aan 1
- overeenkomst (een van de volgende): 1
 - de keuze voor een vrijstaande figuur
 - naakte weergave (met alleen een doek)
 - de uitvoering op (meer dan) levensgroot formaat
 - de uitvoering in marmer
 - veel aandacht voor anatomie / levensechte verhoudingen
- verschil (een van de volgende): 1
 - beweging / rusteloosheid (in plaats van rust of harmonie)
 - uitdrukking van karakter / persoonlijkheid / expressie (in plaats van stileren / idealisering)
 - gespannen houding (in plaats van ontspanning of kalmte)
 - sterk aangezette spierbundels / anatomische eigenschappen (in plaats van ingetogenheid)

Vraag	Antwoord	Scores
3	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben: In de renaissance werd gemeend dat de klassieke kunstenaars te werk gingen volgens het principe van natura naturans / dat de klassieke kunstenaars zich richtten op een ideaal dat achter de (zichtbare) natuur schuilgaat / dat klassieke kunstenaars te werk gingen volgens redenen en mathematische wetten die schuilgaan achter de zichtbare natuur. Door zich via (of tijdens) restauratie te verdiepen in het werk van de klassieke meesters, konden renaissancekunstenaars zich dit principe eigen maken.</p>	
4	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – door tekeningen / schetsen / studies (die gemaakt werden door kunstenaars die naar Italië waren gereisd en die bij thuiskomst getoond of verkocht werden) – via afbeeldingen van deze beelden op schilderijen (letterlijke weergaven en/of doordat de beelden als voorbeeld werden gebruikt om figuren in schilderijen weer te geven (houdingen, anatomie)) – door prenten (gravures) (die afgedrukt werden in boeken) – door beschrijvingen / teksten (bijvoorbeeld in brieven of opgenomen in boeken) 	
	<p>per juist antwoord</p>	<p>1</p>
5	<p>maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • (natekenen van gipsmodellen) Het werken naar gipsen model is eenvoudiger (het staat stil / keuzes in de vorm / een zekere stiling is al aangebracht) • (natekenen van gipsmodellen) Door het nabootsen van (handelingen of prestaties van) grote kunstenaars kon men uiteindelijk deze kunstenaars evenaren en/of leren van geslaagde voorbeelden • (naar levend model werken) Door te werken naar de werkelijkheid kon een kunstenaar ontdekken wat het best bij zijn eigen natuur paste en/of zich (uiteindelijk) losmaken van het voorbeeld (en de handelingen van de grote kunstenaars) en zijn eigen stijl vinden 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (vlotte werkwijze, impressie) Rodin liet de sporen van zijn (snelle, schetsmatige) handelen in de klei zichtbaar, waardoor de suggestie van een snel weergegeven impressie wordt gewekt.
- (beweging) De diagonale lijn / curve in het beeld en/of de positionering van de arm (en het ontbreken van de benen) suggereert beweging / geeft de impressie van beweging (het Griekse beeld is met zijn horizontale en verticale richtingen statischer).
- (fragment) Door de ruwe afwerking op het punt waar hoofd en ledematen aan zouden sluiten, ontstaat het idee van een fragment / suggestie / impressie van een volledig beeld (of lichaam).
- (licht en donker) Door de sterke afwisseling tussen ruw en glad oppervlak ontstaat een impressionistisch, levendig spel van licht en donker.
- (esthetiek van het onvoltooide) het zichtbaar laten van de materie, de klei

per juist antwoord

1

7 maximumscore 2

- In de classicistische, academische visie spelen criteria als idealisering / streven naar het verhevende en/of stilerende gebaseerd op de (regels van) de klassieke vormtaal een belangrijke rol. Deze kwaliteiten ontbreken bij een afgietsel, dat geeft altijd een realistisch resultaat en/of omvat dan altijd ook de 'foutjes' van een individu die eigenlijk weggewerkt/geïdealiseerd hadden moeten worden
- In de romantische visie spelen criteria als het (verhevigd) gevoel (van de kunstenaar) dat tot uitdrukking dient te komen en/of het centraal stellen van de vondst / interpretatie van de geniale, scheppende kunstenaars een belangrijke rol. Deze kwaliteiten ontbreken bij een afgietsel, dat is puur techniek / een weinig bezielde resultaat

1

1

8 maximumscore 2

Rodin koos voor (twee van de volgende):

- een ruwe / onaffe afwerking, waarin sporen van het modelleren zichtbaar zijn.
- een beeld zonder hoofd / armen / geslachtsdelen.
- een stand / houding die niet realistisch is, beide voeten staan plat op de grond (in een realistische weergave zou de voet van het achterste been bij het lopen niet plat op de grond (kunnen) staan).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
9	<p>maximumscore 2</p> <p>Het werk van Steichen geeft uitdrukking aan Rodins idee doordat (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – er door de nachtelijke foto's (bij maanlicht) sprake is van expressie van een sfeer / gevoel / karakter, zoals Rodin ook wenste (het beeld zelf is niet goed zichtbaar, het gaat niet om een fysieke gelijkenis). – er door het beperkte, suggestieve licht vooral een krachtig silhouet / een sterke, expressieve vorm getoond wordt, zoals Rodin ook wenste. – er door het lage standpunt sprake is van een krachtige figuur, zoals Rodin ook wenste. 	
	per juist antwoord	1
10	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mapplethorpe besteedt grote aandacht aan licht en schaduw in het onderwerp (aspecten die eigen zijn aan zwart-wit fotografie) om zo de aandacht naar de vorm te sturen. – Mapplethorpe gebruikt het (ouderwetse) zwart-wit om te benadrukken dat het om de vorm gaat in plaats van om de afbeelding. – Mapplethorpe gebruikt (of benadrukt) de materiële kwaliteiten van fotografie, zoals het gladde en/of glanzende oppervlak van een foto. – Mapplethorpe besteedt grote zorg aan het contrast in de (afgedrukte) foto (uiterste waarden van het zwart en het wit), een mogelijkheid die voortkomt uit de fototechniek (ontwikkelen en afdrucken). – Mapplethorpe kiest voor afdruk op een (redelijk) groot formaat, waardoor het beeld abstracter wordt / waardoor vorm en kleur eerder op zichzelf komen te staan (in plaats van dat het beeld functioneert als 'afbeelding van' of illustratie). 	
	per juist antwoord	1
11	<p>maximumscore 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mapplethorpe maakt een nieuw, eigen kunstwerk door (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – te werken in een ander medium. – de klassieke thematiek te verbinden met de eigentijdse of persoonlijke context (homoseksuele erotiek). • Hij weet daarbij de stijl en/of kwaliteiten van Rodin na te bootsen, zoals de gefragmenteerde weergave van het menselijk lichaam / aandacht voor de spanning in het lichaam / suggestie van beweging door diagonalen / levendigheid door de werking van licht-donkerpartijen 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Retro-architectuur

12 maximumscore 3

drie van de volgende:

- trappenopgang zoals bij Romeinse tempels (voorzijde)
- verhoogde ligging op een podium / basement, zoals een Griekse / Romeinse tempel
- entree in de vorm van een portico (met zuilen), zoals een Griekse / Romeinse tempel
- een kroonlijst, zoals bij Griekse / Romeinse tempels
- halfzuilen / blokvormige zuilen, zoals bij de Romeinen / in de renaissance / bij Egyptische grafmonumenten
- ingangstoren als een domtoren/kerktoren, zoals in de gotische stijl
- een langgerekt schip, zoals de plattegrond van een kerk in de romaanse stijl (basilica)
- centrale hal en podium/altaar zoals bij romaanse en/of gotische kerken
- cassetteplafond zoals in vroegchristelijke kerken en/of Romeinse openbare ruimten

per juist antwoord

1

13 maximumscore 1

een van de volgende:

- De superioriteit van het Derde Rijk wordt uitgedrukt door te verwijzen naar eerdere machtige rijken zoals het Romeinse Rijk / de Griekse cultuur en/of Egypte. (Dat blijkt uit het toepassen van bouwelementen die verwijzen naar Romeinse tempels, christelijke kathedralen, Egyptische grafmonumenten.)
- De kracht / onoverwinnelijkheid van het Derde Rijk blijkt uit de architectuur die masculien / groots is: zware pijlers, grote muurvlakken, oprijzende torens, grote natuursteenblokken. (Dit drukt de mannelijkheid, kracht en onverzettelijkheid van het Duitse volk uit.)

14 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- Nazi-architectuur wordt onder invloed van het modernistische criterium van originaliteit vooral gezien als retro / traditioneel: teruggrijpend op voorbeelden uit het verleden en niet als vernieuwend of origineel.
- Nazi-architectuur wordt onder invloed van modernistische criteria als transparant / eerlijk / functioneel bouwen niet gewaardeerd: de architectuur van het Derde Rijk werd gezien als 'façadearchitectuur' / als uiterlijk vertoon om te imponeren.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Nazi-architectuur wordt vanwege de postmoderne voorkeur voor het terugrijpen op klassieke of andere historische stijlen gewaardeerd (deze architectuur grijpt sterk terug op de klassieken en andere premoderne stijlen).
- Nazi-architectuur wordt vanwege de postmoderne voorkeur voor het mixen van stijlen gewaardeerd (deze architectuur bestaat vaak uit een mix van stijlen, van Egyptisch tot renaissance).
- Onder invloed van het postmodernisme is er weer oog voor hoe in de gevel / het uiterlijk van een gebouw uitdrukking wordt gegeven aan de identiteit van het gebouw.
- Onder invloed van het postmodernisme is er sprake van cultuurrelativisme en daarom mag en kan er weer oog zijn voor deze 'foute' cultuur / bouwstijl.

per juist antwoord

1

16 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Enkele panden hebben een traditionele (zeventiende-eeuwse) gevelvorm, zoals varianten op de lijstgevel / de halsgevel / de tuitgevel.
- Enkele panden bevatten elementen die verwijzen naar de architectuur van (middeleeuwse) verdedigingswerken (ravelijnen) / die verwijzen een stadsmuur, zoals steunberen / poorten.
- Er wordt gebruikgemaakt van baksteen als materiaal
- Er wordt gebruikgemaakt van natuursteen als materiaal (natuurstenen blokken in een representatief gebouw en/of natuurstenen plinten bij huizen)
- Er is sprake van siermetselwerk. / Sommige gevels hebben horizontale sierbanden.
- De kleur beschildering van het houtwerk is traditioneel: witte kozijnen, donkere deuren.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
17	<p>maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • De bebouwing bestaat hoofdzakelijk uit standaardvormen van gelijk formaat: drie- of vierlaagsbebouwing met een schuin dak (waarbij de binnenkant in principe eenzelfde, standaard opzet/indeling kent) • Aan de buitenzijde wordt gevarieerd in de gevels door (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – spiegeling. – variatie in kleur. – afwijkende (pseudo-historische) details. – een hoger doorgetrokken gevel. – de toevoeging van een dakkapel. – een alternatieve dakvorm. – een kromming in de gevelrij. 	<p>1</p> <p>2</p>
	<p><i>Opmerking</i> Als een wijze van variëren juist wordt benoemd, 1 scorepunt toekennen.</p>	
18	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – vorm volgt functie als ontwerpprincipe – licht, lucht en ruimte als belangrijkste kwaliteiten van architectuur – geometrische vormen als basis voor het ontwerp – uniformiteit (tegenover pluriformiteit / herkenbare identiteit / functie van gebouwen) – scheiding van functies (wonen, werken, winkels, industrie) – hoogbouw – gescheiden verkeersstromen – veel ruimte voor openbaar groen 	
	<p>per juist antwoord</p>	<p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

19 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (de vormen in de gevel) De gevel is opgebouwd uit verschillende gevels van traditionele Zaanse huisjes, een punt, een trap et cetera.
- (het kleurgebruik) het gebruik van (verschillende kleuren) groen gecombineerd met wit lijstwerk, waarin ook traditionele Zaanse huizen werden geschilderd
- (het materiaalgebruik) De gevel suggereert opgebouwd te zijn uit (houten) planken, het materiaal waarmee ook traditionele Zaanse huizen werden gebouwd.
- (de opzet, alsof er sprake is van een straatje) de plaatsing van vier 'huizen' op een rijtje (met daarnaast een vijfde bouwsel, een schuur)
- (interpretatie van / variatio op beroemde voorbeelden) Zoals de gevels van Zaanse huisjes soms interpretaties zijn van architectuur uit Italië en Frankrijk, zijn in de gevels van het stadhuis internationaal vermaarde architecten geparafraseerd.

per juist antwoord

1

20 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Bij variatio wordt het voorbeeld (deels) overgenomen en vertaald naar een eigen / andere vorm en/of wordt het voorbeeld in zijn geheel overgenomen en in een nieuwe context geplaatst. Van Brandevoort kan gezegd worden dat (een mix van) historische voorbeelden vertaald of overgenomen zijn naar de eigen tijd.

21 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Bij aemulatio wordt het voorbeeld gebruikt als inspiratiebron / als maatstaf om te overtreffen. Het gaat bij het stadhuis van Zaanstad om een uitvergroting in letterlijke zin (formaat) en/of figuurlijke zin (overdrijving van stijl en specifieke kenmerken) van de traditionele Zaanse bouw.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Vaarwel kunstgrepen

22 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Door de vele egale kleurvlakken naast elkaar wordt het platte vlak benadrukt.
- Door de verschillende tonen/kleurtinten dicht bij elkaar te kiezen zijn er nauwelijks uitersten in kleur / weinig sterke kleurcontrasten en wordt het platte vlak benadrukt.
- Door de gelijkmatige / niet-hiërarchische (all-over-)compositie (waarbij de verschillende figuren gelijkmatig over het vlak zijn verdeeld) wordt het platte vlak versterkt.
- Door een rastervormige compositie met een verdeling in horizontale stroken (grasstrook, kruinen van bomen, luchtpartij) en verticalen (bomen, figuren), wordt de vlakheid van de wand / het architectonische aspect versterkt.
- Een groot deel van de schildering bestaat uit een (egaal) groot vlak (land/gras) en slechts een kleine reep lucht, en hierdoor is de dieptewerking beperkt en wordt het platte vlak benadrukt.

per juist antwoord

1

23 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De replica is 'mobiel' (de wandschildering is op locatie / zit vast) en kan op meerdere plekken getoond worden. Dat draagt bij aan de naamsbekendheid van de maker.
- De replica is een soort reclame voor de wandschildering op locatie en dat levert mogelijk nieuwe opdrachten op.
- De replica kan in de collectie van een museum / een belangrijke verzameling terechtkomen en daarmee een plaats krijgen in een traditie van (beroemde) kunstenaars (de wandschildering zit vast in een regionale collectie) en/of de replica kan daar bestudeerd worden door kunstenaars en kunsthistorici (school maken).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De figuren die de oudheidkundige vondsten blootleggen en/of de voorbeelden van klassieke architectuur verwijzen naar (het ideaal van) het bestuderen/navolgen van voorbeelden uit de klassieke oudheid (imitatio).
- De voorstellingen/houdingen van de halfnaakte mannen en vrouwen in klassieke kleding verwijzen naar (het ideaal van) de klassieke beeldhouwkunst.
- De klassieke voorstellingen/composities in het schilderij, zoals madonna met kind (piëta, de melancholicus, Olympia) verwijzen naar het bestuderen/navolgen van klassieke meesters / renaissancemeesters.
- De peinzende houdingen van de kunstenaars / studenten verwijzen naar reflectie/het filosoferen/het (rationeel) denken / de klassieken (literatuur).
- De Latijnse titel *Inter Artes et Naturam* verwijst naar de klassieken (literatuur) als inspiratiebron.

per juist antwoord

1

25 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- De productie van aardewerk / toegepaste kunst wordt in de context van klassieke voorbeelden geplaatst en daarmee op een hoger plan geplaatst.
- De productie van aardewerk / gebruiksvoorwerpen wordt hier niet voorgesteld als industrieel werk, maar als een serieus ambacht dat de aandacht trekt van de kunstenaars / intellectuelen / beoefenaars van de 'hogere kunst'.

26 maximumscore 3

drie van de volgende:

- beperkte dieptewerking (in de achtergrond)
- duidelijk afgebakende vormen / omlinjnde vormen / lineair (bijvoorbeeld in de weergave van neus, ogen, plooien in de kleding)
- de stilering van vormen, zoals haar, wenkbrauwen en ogen
- het gebruik van decoratieve patronen (bladmotieven en slingers bij Malevich, biezen in de kleding bij de icoon)
- het gebruik van opvallend/dominant / ongemengd / egaal rood (de strik bij Malevich, de mantel bij de icoon)

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
27	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Frieling wil breken met de traditie van kunst die 'meer iets óver schilderkunst leek te willen zeggen': kunst die (nadrukkelijk) reflecteert op de kunstgeschiedenis en/of (conceptuele) kunst die gaat over de vraag wat kunst is / de grenzen onderzoekt van wat kunst is.</p>	
28	<p>maximumscore 2</p> <p>Malevich zou een voorbeeld kunnen zijn voor Frieling vanwege (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – zijn strijdlust / wens om de (kunst)wereld te veranderen, zoals Malevich in zijn suprematistische periode deed met manifesten en uitdagende tentoonstellingen. – het feit dat Malevich' werk meer is dan schilderkunst (zo blijkt uit het manifest), namelijk een middel om de wereld te veranderen. – zijn geloof in de magie van het beeld / spirituele kracht van kunst. – de directe of indirecte verwijzingen naar (oud-)christelijke voorstellingen in zijn werk. – zijn interesse in / waardering voor volksschilderkunst. – de wens om kunst te verbinden met het dagelijks leven. – de manier waarop schilderkunst een volledige ruimte in beslag neemt / een totaal kunstwerk wordt. <p>per juist antwoord</p>	1
29	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Puvis de Chavannes zag de decoratieve wandschilderkunst (weliswaar ondergeschikt aan architectuur) als een hoge / verheven vorm van kunst (high-art) • Frieling ziet de (wand)schilderkunst als achtergrond voor het gewone / dagelijks leven (low-art) <p>of</p> <ul style="list-style-type: none"> • Puvis de Chavannes hechtte grote waarde aan klassieke kunst en de daarbij horende inhoud / betekenis • Frieling hecht grote waarde aan (met name) het decoratieve karakter van volkskunst (uit verschillende culturen) 	1 1 1 1

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1 en 3	Michelangelo Buonarroti, de <i>Rebelse slaaf</i> , https://www.bezienswaardighedeneuropa.nl/leuk/13-kunstwerken-die-je-moet-zien-in-het-louvre-in-parijs/
afbeelding 2	Michelangelo Buonarroti, de <i>Rebelse slaaf</i> , bron onbekend
afbeelding 4	Auguste Rodin, <i>Het Bronzen tijdperk</i> , https://www.nga.gov/collection/art-object-page.73868.html
afbeelding 5	Auguste Rodin, <i>Lopende man</i> , https://www.metmuseum.org/art/collection/search/198565
afbeelding 6	Edward J. Steichen, serie foto's van <i>Balzac</i> , https://www.metmuseum.org/art/collection/search/198565
afbeelding 7	Edward J. Steichen, serie foto's van <i>Balzac</i> , https://i2.wp.com/www.metmuseum.org/toah/images/h2/h2_33.43.36.jpg
afbeelding 8	Robert Mapplethorpe, <i>Michael Reed</i> , 1987, https://www.getty.edu/art/collection/objects/256996/robert-mapplethorpe-michael-reed-american-negative-1987-print-2011/
afbeelding 9	http://www.curistoria.com/wp-content/uploads/2017/03/Paris-1937Expo3.jpg
afbeelding 10	https://www.ed.nl/geldrop-mierlo/mierlo-betaalt-voor-stukje-brandevoort~a2950100/100483111/
afbeelding 11	https://www.dusol.nl/wp-content/uploads/mfc-de-veste-brandevoort-2-750x500.jpg
afbeelding 12	https://eaarchitect.nl/wp-content/uploads/2015/09/BOUWFONDS_BLOK-16-GRACHTZIJDE.jpg
afbeelding 13	https://www.urbanplan.nl/series/brandevoort.htm
afbeelding 14	https://www.scala-architecten.nl/project/statenlaan-e-o
afbeelding 15	https://www.architectuur.nl/wp-content/uploads/2016/03/Inverdan-Zaandam.jpg
afbeelding 16	Pierre Puvis de Chavannes, <i>Inter Artes et Naturam</i> , replica op doek, http://lantb.net/figure/wp-content/uploads/2017/04/IMG_0625.jpg
afbeelding 17	http://petroart.ru/art/m/malevich/img/3.jpg
afbeelding 18	http://desharel.blogspot.com/2019/08/russian-icons-saviour-christ-pantocrator.html
afbeelding 19	https://gijsfrieling.nl/afbeeldingen/exvoto%2001.JPG
afbeelding 20	http://www.metropolism.com/nl/features/22809_werk_in_uitvoering

figuur 1	Michelangelo Buonarroti, Ontwerpschetsen van grafmonument, http://www.florentinermuseen.com/musei/uffizi-draws.html
figuur 2	<i>Apollo Belvédère</i> , 120 n.C., https://live.staticflickr.com/2183/2086362103_2b0ecefde_b.jpg
figuur 3	https://commons.wikimedia.org/wiki/File:0_Apollon_du_Belv%C3%A9d%C3%A8re_-_Cortile_Ottagono_-_Museo_Pio-Clementino_-_Vatican_(3)_crop_1.jpg
figuur 4	Jan Steen, <i>De tekenles</i> , circa 1665, https://smalltreasures.as.ua.edu/labeltext-jan-steen-the-drawing-lesson/
figuur 5	<i>De riviergod Ilissos</i> , afkomstig van het Parthenon, circa 438-432 v.C., https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1816-0610-99
figuur 6	Auguste Rodin, <i>Torso (Studie voor Ariadne)</i> , voorzijde, 1900-1905, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/191863
figuur 7	Auguste Rodin, <i>Torso (Studie voor Ariadne)</i> , achterzijde, 1900-1905, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/191863
figuur 8	Auguste Rodin, <i>Lopende man</i> , ca. 225 cm hoog, Rodin-Lex-de-Herder-scaled.jpg (1879x2560) (sculptureinternationalrotterdam.nl)
figuur 9 en 10	Auguste Rodin, <i>Balzac</i> , beeldhouwwerk in gips, 1891-1898, Auguste_rodin_balzac_1898_01.JPG (1680x3208) (wikimedia.org)
figuur 11	affiche van tentoonstelling van het Rodin Museum in Parijs, https://www.musee-rodin.fr/en/musee/expositions/mapplethorpe-rodin
figuur 12	http://desaprendiendoarquitectura.blogspot.com/2012/11/exposicion-internacional-de-paris.html
figuur 13 en 14	https://bureaumeinema.nl/projecten/de-veste/
figuur 15	https://www.werkaandemuur.nl/nl/werk/Gevangendoor-Lievevrouwenstraat-Bergen-op-Zoom-Nederland/688210
figuur 16	Pierre Puvis de Chavannes, <i>Inter Artes Naturam</i> , Rouen, vindplaats onbekend
figuur 17	https://kunstvensters.com/2011/11/27/canon-van-de-moderne-kunst-malevich/
figuur 18	http://www.rudedo.be/amarant04/les-3-07022014/deel-1-kazimir-malevitsj-suprematisme/kazimir-malevitsj-zwarte-cirkel-1913/

(internetbronnen laatst geraadpleegd op 18-11-2021, anders vermeld tussen haakjes)

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.